

376(075.8)
E 25

Ministerul Educației,
Culturii și Cercetării
al Republicii Moldova

Protecting Children. Providing Solutions.

EDUCAȚIE INCLUZIVĂ

| UNITATE DE CURS

CHIȘINĂU, 2017

Ministerul Educației,
Culturii și Cercetării
al Republicii Moldova

LUMOS

Protecting Children. Providing Solutions.

EDUCAȚIE INCLUZIVĂ

| UNITATE DE CURS

EDIȚIE REVĂZUTĂ ȘI COMPLETATĂ

CHIȘINĂU, 2017

Prezenta Unitate de curs a fost elaborată în conformitate cu Ordinul Ministerului Educației nr.108 din 02.03.2017

Aprobată prin: Decizia Consiliului Național pentru Curriculum, proces-verbal nr.16 din 29.08.2017

Pus în aplicare prin: Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr.60 din 30.08.2017

Coordonare generală: **Velișco Nadejda**, doctor, conferențiar universitar, șef Direcție, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării

Bulat Galina, doctor, manager de Proiect, Lumos Foundation Moldova

Autori:

Balan Vera, director, Liceul Teoretic „Petre Țefânucă” Ialoveni

Bortă Liliana, cadru didactic de sprijin, grad didactic II, Liceul Teoretic Costești, Ialoveni

Botnari Valentina, doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Tiraspol

Bulat Galina, doctor, manager de Proiect, Lumos Foundation Moldova

Eftodi Agnesa, expert în educație incluzivă, Lumos Foundation Moldova

Gînu Domnica, doctor, conferențiar universitar, director, Lumos Foundation Moldova

Lisnic Elena, consultant superior, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării

Petrov Elena, doctor, conferențiar universitar, ANACIP

Prițcan Valentina, doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo”, Bălți

Șevciuc Maia, doctor, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

Velișco Nadejda, doctor, conferențiar universitar, șef Direcție, Ministerul Educației, Culturii și Cercetării

Recenzenți:

Bucun Nicolae, doctor habilitat, profesor universitar

Guțu Vladimir, doctor habilitat, profesor universitar

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Educație incluzivă : Unitate de curs / Balan Vera, Bortă Liliana, Botnari Valentina ; Min. Educației, Culturii și Cercetării al Rep. Moldova. – Ed. rev. și compl. – Chișinău : S. n., 2017 (Tipogr. «Bons Offices»). – 308 p.

Referințe bibliogr. la sfârșitul cap. și în subsol. – Apare cu sprijinul Lumos Foundation Moldova.

ISBN 978-9975-87-298-0.

Cuprins

Abrevieri	6
------------------	----------

Semne convenționale	7
----------------------------	----------

Introducere	8
--------------------	----------

1

Cadrul conceptual și legislativ de dezvoltare a educației incluzive

1.1. Educația incluzivă: concepte, abordări, definiții, dimensiuni	18
--	----

1.2. Cadrul internațional de politici privind dreptul la educație și educația incluzivă	29
---	----

1.3. Legislația națională în domeniul dezvoltării și promovării educației incluzive	33
---	----

Referințe bibliografice	38
--------------------------------	-----------

Anexe	40
--------------	-----------

Anexa 1. Dimensiunile și indicatorii incluziunii (după Indexul incluziunii școlare)	40
---	----

Anexa 2. Sinteza celor mai importante documente de politici internaționale, care conțin referințe la dreptul la educație și educația incluzivă	42
--	----

Anexa 3. Sinteza celor mai importante documente de politici și acte normative naționale, care conțin referințe la dreptul la educație și educația incluzivă	44
---	----

Anexa 4. Lista actelor normative și a documentelor metodologice în domeniul educației incluzive	46
---	----

2

Managementul educației incluzive: structuri, instituții, servicii. Roluri și responsabilități

2.1. Concepte de bază: management – management educațional – managementul educației incluzive	50
---	----

2.2. Niveluri de management în educația incluzivă. Instituții/structuri/servicii cu atribuții și responsabilități în implementarea educației incluzive	52
--	----

2.3. Managementul instituției de învățământ general din perspectiva educației incluzive	63
---	----

2.4. Servicii de educație incluzivă la nivel instituțional	77
--	----

2.5. Managementul clasei în context incluziv	91
--	----

Referințe bibliografice	99
--------------------------------	-----------

Anexe	101
--------------	------------

Anexa 1. Model Fișă de post a responsabilului EI din cadrul OLSDÎ	101
---	-----

Anexa 2. Model Plan anual de activitate al Serviciului raional de asistență psihopedagogică	105
Anexa 3. Secvențe din Planul de dezvoltare instituțională din perspectiva educației incluzive (pentru instituția de tip liceal)	108
Anexa 4. Model Plan anual de activitate a Comisiei multidisciplinare intrașcolare	111
Anexa 5. Dosarul personal al copilului cu cerințe educaționale speciale asistat în Centrul de resurse pentru educația incluzivă	114
Anexa 6. Registru de evidență a copiilor asistați în Centrul de resurse pentru educația incluzivă	115
Anexa 7. Model Plan de activitate al Centrului de resurse pentru educația incluzivă	115
Anexa 8. Modele Fișe de post, pe funcții de personal de suport	120

3

Cerințe educaționale speciale

3.1. Cerințe educaționale speciale: concepte, definiții, clasificări	132
3.2. Particularități de dezvoltare a copilului	138
3.3. Particularități de dezvoltare a copiilor cu CES	144
3.4. Identificarea CES	151
Referințe bibliografice	155
Anexe	157
Anexa 1. Selecție din Recomandările Raportului Warnock	157
Anexa 2. Particularitățile de vârstă ale dezvoltării copilului	158
Anexa 3. Metodologia de evaluare a dezvoltării copilului (aprobată prin Ordinul Ministerului Educației nr. 99 din 26.02.2015)	162
Anexa 4. Model Fișă de observare și suport în identificarea CES	184
Anexa 5. Proces-verbal de evaluare inițială a dezvoltării copilului. Studiu de caz	186

4

Incluziunea educațională a copiilor cu CES

4.1. Concepte și tendințe actuale în abordarea individualizată a copilului	190
4.2. Suportul educațional	198
4.3. Planificarea și organizarea procesului educațional din perspectivă incluzivă. Procesul PEI	210
4.4. Adaptări și modificări în procesul incluziunii educaționale a copiilor cu CES și/sau dizabilități	230
4.5. Evaluarea rezultatelor școlare din perspectiva individualizării	243
Referințe bibliografice	253

Anexe	255
Anexa 1. Tipuri de servicii de suport pe categorii de CES	255
Anexa 2. Model Fișă de autoevaluare a demersului cadrului didactic (pentru etapa de Reflecție a proiectării didactice din perspectiva individualizării)	256
Anexa 3. Exemplu de planificare a activității cadrului didactic de sprijin de asistare a elevilor cu CES la lecție	257
Anexa 4. Model Fișă de monitorizare a elevului asistat de cadrul didactic de sprijin la lecție	258
Anexa 5. Structura-model a Planului educațional individualizat	259
Anexa 6. Fișă de înregistrare a modificărilor PEI	262
Anexa 7. Practici de adaptare a procesului educațional la dificultățile de învățare ale copiilor cu CES	262
Anexa 8. Recomandări orientative privind ajustările necesare pentru asigurarea incluziunii copiilor cu CES și/sau dizabilități, pe tipuri de cerințe și domenii de dezvoltare	264
Anexa 9. Tipuri de itemi pentru evaluarea curentă și finală	266

5

Tehnologii didactice incluzive

5.1. Tehnologii didactice: delimitări conceptuale	270
5.2. Tehnologiile didactice din perspectiva stilurilor de învățare	275
5.3. Tehnologiile didactice din perspectiva inteligențelor multiple	279
5.4. Tehnologii didactice asistive	282
5.5. Strategii didactice în asistența copiilor cu CES	284
Referințe bibliografice	300
Anexe	301
Anexa 1. Chestionarul VAK, pentru stabilirea stilului de învățare	301
Anexa 2. Chestionar pentru stabilirea profilului de inteligență	303
Anexa 3. Repere în elaborarea sarcinilor în cheia inteligențelor multiple	305
Anexa 4. Exemple de sarcini în funcție de tipul de inteligență	305
Anexa 5. Fișă de evaluare a strategiilor educaționale	308